

УДК 347.63

ЗАВАРЗА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

кандидат юридичних наук, викладач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, провідний спеціаліст організаційно-аналітичного відділу господарського суду Харківської області

ПРАВОВА ПРИРОДА І ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО

Висвітлено предмет і природу договору про сурогатне материнство, місце договору про сурогатне материнство в системі цивільно-правових договорів. Доведено, що договір про сурогатне материнство є непоіменованим договором, який за суттю відрізняється від усіх відомих цивільному праву зобов'язань, тож його правове регулювання має здійснюватися на підставі спеціального нормативно-правового акта. Наведено судову практику щодо питань сурогатного материнства, зокрема Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: сурогатне материнство, договір, предмет договору, природа договору про сурогатне материнство.

На тлі падіння рівня життя в Україні набуває поширення «сурогатний туризм». Сурогатне материнство є тією сферою, в якій перетинаються правові, релігійні та філософські питання і зростає ризик порушення прав людини, а тому потребує відповідної законодавчої бази. Однак сучасна практика правового регулювання відносин у сфері сурогатного материнства побудована виключно на науковій доктрині, оскільки договірні відносини із сурогатного материнства законодавчо не врегульовані. Правове регулювання сурогатного материнства досліджували Р. А. Майданик і Ю. В. Коренга.

Легалізація в Україні відносин із сурогатного материнства вимагає від науковців нагального вирішення декількох важливих питань: по-перше, щодо природи відносин між замовниками – потенційними батьками та сурогатною матір'ю (цивільні, сімейні, адміністративно-правові); по-друге, щодо природи договору про сурогатне материнство (непоіменований, договір послуг чи договір підряду); по-третє, щодо предмета договору. Відсутність системного правового регулювання відносин у цій сфері як в Україні, так і в світі зумовлює необхідність вироблення єдиних принципів їх законодавчого забезпечення. Саме тому метою цієї статті є дослідження предмета та природи договору про сурогатне материнство.

Щоб з'ясувати природу відносин з приводу сурогатного материнства та природу договору, який їх регулює, потрібно попередньо визначити предмет цього договору, оскільки саме у предметі криється суть будь-якого договірної зобов'язання. Як правило, під предметом розуміють

те, з приводу чого виникають відносини. Найчастіше предмет ототожнюють з матеріальними об'єктами, з приводу яких виникають відносини між сторонами договірної зобов'язання. Однак у деяких зобов'язаннях матеріального об'єкта немає, зокрема, його немає у деяких договірних зобов'язаннях з надання послуг.

Не передбачає предметного результату і договір про сурогатне материнство. Так, метою цього договору є народження дитини. Очевидно, що плід або дитину не можна розглядати як предмет договірних зобов'язань, тобто як матеріальний об'єкт, з приводу якого виникають відносини між сторонами договору про сурогатне материнство. Питання про право плоду на життя, а отже, і про можливість розглядати плід окремо від жінки неодноразово ставало предметом розгляду у справах Європейського суду з прав людини. У рішенні щодо справи «Во проти Франції» Європейський суд дійшов висновку, що за відсутності будь-якого консенсусу стосовно науково-юридичного визначення початку життя питання про те, коли настає право на життя, переходить до повноважень держави. Ухвалено, що «не є ні бажаним, ні навіть можливим відповісти на абстрактне питання, чи є ненароджена дитина людиною у розумінні статті 2 Конвенції» [1, с. 74]. У справі «А, В і С проти Ірландії» Суд зазначив, що права плоду і матері нерозривно взаємопов'язані [2]. Отже, під час вагітності жінка і плід є єдиним організмом, а тому правовий статус плоду не може змінюватися за домовленістю сторін і підстав розглядати його як предмет договору про сурогатне материнство немає. Наслідком виконання договору про сурогатне материнство може стати народження дитини, тобто поява на світ нового суб'єкта права. Суб'єкт права – людину також не можна розглядати як об'єкт (предмет) договірних відносин. Сторони договору не можуть за домовленістю впливати на правовий статус іншого суб'єкта права, а сурогатна матір не може брати на себе зобов'язання народити живу здорову дитину. Отже, предмет договору про сурогатне материнство нематеріальний.

Науковці не дійшли спільної думки і щодо предмета договору про сурогатне материнство. Під ним пропонують розуміти дії сурогатної матері з виношування та народження дитини [3, с. 96]. Так, Т. Є. Борисова вважає, що предмет договору про сурогатне материнство повинен охоплювати всі дії, які вчиняє сурогатна мати, прийнявши і виконуючи зобов'язання за договором. Дослідниця умовно поділяє ці дії на основні та похідні. Основні дії сурогатної матері: проходження процедури імплантації ембріона; його (їх) виношування; забезпечення сприятливих для внутрішньоутробного розвитку умов. До похідних вона відносить народження дитини; підписання необхідних документів для запису подружжя-замовників батьками новонародженого [4, с. 85]. На нашу думку, у предметі договору не можна виокремлювати основні та похідні умови, він повинен бути цілісним. Наявність похідних умов у предметі договору може впливати на природу відносин між сторонами (цивільних – виношування дитини, адміністративних – реєстрація дитини). Тому важливо визначити цілісний предмет договірних відносин з сурогатного материнства.

Деякі науковці визначають предмет договору про сурогатне материнство як «дії сурогатної матері по виношуванню дитини». Однак чи можна вважати виношування дитини (вагітність) дією? Вагітність визначають як стан жінки у період розвитку в організмі зародка, плоду. Жінка під

час вагітності не вчиняє активних дій, вагітність на певний період часу є природним станом організму більшості жінок дітородного віку, що не пов'язаний з виконанням договірних зобов'язань. Тому ми не можемо погодитися з тим, що предметом договору про сурогатне материнство є дії з виношування дитини. На нашу думку, виношування дитини (ембріонів) є однією зі складових предмета цього договору, тобто це стан жінки, до того ж, обмежений правом сурогатної матері на переривання вагітності. Народження дитини також не можна визнати елементом предмета договору про сурогатне материнство. Факт народження дитини в контексті договірних відносин із сурогатного материнства – це, радше, граничний термін виконання зобов'язань з виношування дитини, бажаний результат домовленості сторін. Отже, елементом предмета договору про сурогатне материнство треба визнати виношування дитини сурогатною матір'ю до моменту її народження.

Визначаючи предмет договору про сурогатне материнство, треба також враховувати його мету – народження дитини для сім'ї замовників. Так, Ю. В. Коренга вважає, що при укладанні договору між подружжям і сурогатною матір'ю предметом договору є виношування дитини і подальше її передання подружжю, тобто надання послуги, за яку сурогатна матір отримує винагороду згідно з договором [5, с. 135]. На нашу думку, предметом договору про сурогатне материнство не може бути обов'язок сурогатної матері передати дитину, оскільки, як ми вже відзначили, предмет будь-якого договору – це той матеріальний об'єкт, з приводу якого виникають відносини між сторонами, або ті дії, які становлять сутність договірного зобов'язання. Обов'язок передати дитину є похідним від обов'язку виносити дитину до моменту народження, він виникає тільки в разі народження живої дитини. Порядок реєстрації дитини, визначення її походження не мають договірної природи та регулюються законодавством в імперативному порядку.

Виходячи з викладеного, можемо окреслити предмет договору про сурогатне материнство: це виношування дитини, яка біологічно походить не від сурогатної матері, до моменту її народження.

Визначивши предмет договору про сурогатне материнство, з'ясуємо, якого роду правовідносини виникають між його сторонами. Сьогодні відносини із сурогатного материнства вивчають з позиції як норм сімейного, так і цивільного права [5–7]. При цьому науковці вважають за можливе поширювати на договірні відносини з сурогатного материнства чинність норм як сімейного, так і цивільного права [8]. Висловлюються думки про те, що майнові відносини між батьками та сурогатною матір'ю ближчі до сімейно-правових, оскільки позбавлені товарного-грошового підґрунтя, а кінцевою їх метою є встановлення батьківських правовідносин. Там же, де йдеться про оплату, особливості укладання, істотні умови, а також відповідальність за порушення договірних зобов'язань констатують наявність цивільно-правової сфери, в межах якої і реалізується принцип свободи договору при регулюванні договірних відносин у родині [9, с. 51]. На нашу думку, ця наукова дискусія виникла через те, що результатом договірних відносин з сурогатного материнства може бути народження дитини, з цього моменту предметом правового регулювання стає правовий зв'язок новонародженої дитини із сурогатною матір'ю та замовниками, а отже, йдеться про сімейно-правові відносини, а тому необхідно чітко визначити

межі застосування імперативних норм сімейного права та диспозитивних цивільного права до відносин із сурогатного материнства.

У контексті окресленого предмета договору про сурогатне материнство цивільно-правова природа відносин між сурогатною матір'ю та замовниками не викликає сумнівів. Так, для договорів сфери сімейного права характерний спеціальний суб'єктний склад – сторонами договору є особи, пов'язані родинними стосунками. Сторонами в договорі про сурогатне материнство, як правило, виступають особи, що не є членами однієї сім'ї. Навіть якщо сурогатна матір є родичкою замовників, то договірні відносини, що виникають між ними, мають за мету не врегулювання сімейних немайнових або майнових питань, а створення нових родинних відносин між біологічними батьками та майбутньою дитиною. І тому ми погоджуємося з тими дослідниками, які вважають, що договори «між лікувальним закладом і подружньою парою, яка звернулася з метою застосування репродуктивних технологій, договір між сурогатною матір'ю і лікувальним закладом, а також між сурогатною матір'ю і подружньою парою належать до сфери цивільного права» [7, с. 41]. Водночас не можна не погодитися з позицією, що «будь-якого роду розписки, договори і заяви біологічної матері дати згоду на запис замовників батьками дитини до її народження не мають юридичної сили» [10, с. 12]. А це означає, що з появою дитини на підставі договору про сурогатне материнство виникають нові відносини, які не можуть бути врегульовані сторонами у договорі. Питання приналежності дитини до сім'ї вирішується на підставі імперативних норм права і не може регулюватися сторонами договору.

З появою можливості виношування дитини генетично нерідною жінкою питання приналежності дитини «матері за народженням» чи біологічним батькам стало предметом судових спорів. Позиція судів США з цього приводу викладена, зокрема, у рішенні Shannon Forsyth проти Anya Bowens, згідно з яким батьками дитини визнаються особи, що мають з нею генетичний зв'язок [11]. При цьому в кожному конкретному випадку повинні враховуватися інтереси дитини. Так, якщо дитина провела перші місяці або роки свого життя із сурогатною матір'ю, то суд може винести рішення про проживання дитини з нею. Місце проживання дитини, що народилася в результаті процедури сурогатного материнства, як предмет судових спорів також свідчить про те, що це питання не може бути вирішене у договірній площині. Сторони не можуть вирішити питання про місце проживання дитини, яка ще не народилася. Окрім того, матір'ю за фактом народження визнається породілля, а договір не може суперечити закону. Однак у договорі про сурогатне материнство сторони можуть заявити про свої наміри щодо подальшого передання дитини генетичним батькам-замовникам. Це можна здійснити у формі визначення мети договору про сурогатне материнство – набуття в результаті виконання цього договору батьківських прав на дитину, народжену сурогатною матір'ю. Закріплення у договорі намірів сторін може бути в подальшому використане для тлумачення мети договору, а також засвідчуватиме справжню волю сторін.

Отже, з моменту перенесення в організм сурогатної матері ембріонів і до моменту народження дитини відносини між нею і батьками-замовниками регулюються нормами цивільного права. Після народження дитини виникає правовий зв'язок між новонародженою дитиною та сурогатною матір'ю, а також між дитиною та батьками-замовниками. Цей правовий

зв'язок ґрунтується не на договорі, а на нормах права, згідно з якими: якщо дитина народилася у подружжя, дружина записується матір'ю, а чоловік – батьком дитини (ст. 133 Сімейного кодексу України); у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком і жінкою), внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя (ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України). Тож після народження дитини відносини між сторонами договору про сурогатне материнство втрачають диспозитивність і підпорядковуються імперативним нормам сімейного права. Від цього моменту суб'єктами відносин є члени двох сімей, які вирішують питання про походження дитини. Як писав В. А. Ойгензихт, «у деяких договорах можуть виявлятися акцесорні відносини, що виходять за межі цих договорів і не поєднуються з ними інтеграційним зв'язком, навіть якщо виникають між одними і тими ж суб'єктами... у таких випадках сторони вступають у нові самостійні відносини» [12, с. 7].

Визнавши відносин з виношування генетично нерідної дитини до моменту її народження цивільно-правовими і такими, що регулюються за домовленістю сторін, ми повинні визначити природу договірних відносин з сурогатного материнства.

Досліджуючи природу договору про сурогатне материнство, російські дослідники доходять висновку, що це непоіменований договір, який не може бути віднесений до жодного з визнаних законодавцем видів договорів [4; 13]. Так, Т. Є. Борисова вважає, що «договір про сурогатне материнство є новим самостійним видом договору, відмінним від інших цивільно-правових договорів, перелічених у Цивільному кодексі РФ. Безумовно, договір про сурогатне материнство належить до непоіменованих» [4].

Серед українських дослідників немає єдності стосовно природи договору про сурогатне материнство. Деякі автори називають договір про сурогатне материнство непоіменованим, водночас зазначаючи, що це різновид договорів про надання послуг [5, с. 5; 9]. Загалом дослідники природи договору про сурогатне материнство наголошують на тому, що він має спільні ознаки з договорами оренди, договорами підряду та послуг [10].

Так, О. С. Мітрякова зауважує, що використання тіла сурогатної матері з метою виношування дитини для замовників протягом певного терміну (близько дев'яти місяців) багато в чому нагадує договір оренди, а під орендною платою можна розуміти компенсацію витрат, пов'язаних з виношуванням дитини, і винагороду за послуги сурогатної матері. Під тимчасовим володінням і користуванням можна розуміти те, що тіло сурогатної матері «орендується» на чітко визначений термін, а саме на період виношування дитини. Однією з ознак договору оренди є передання майна орендарю. У разі з сурогатним материнством передати своє тіло замовникам у тому сенсі передання, як його тлумачить Цивільний кодекс РФ, сурогатна матір не може [10].

Проаналізувавши відносини з сурогатного материнства та відносини з оренди, доходимо висновку, що вони не перетинаються та й за суттю не є близькими. По-перше, предметом договору найму може бути річ, яка має індивідуальні ознаки і яка зберігає свій первісний вигляд після неодноразового використання (неспоживна річ) або майнові права (ст. 760 ЦК України). Людина та її тіло не є річчю і поширення на фізичну особу чинності правових відносин, суттю яких є використання певного об'єкта,

неприпустиме. По-друге, неможливо погодитися з тезою, що за договором про сурогатне материнство батьки тимчасово володіють і користуються тілом жінки. Сурогатна матір на момент виконання договору про сурогатне материнство не позбавлена гарантованих їй Конституцією України прав. І доти, поки сурогатна матір не дасть згоди на запис замовників батьками народженої дитини, вона вважається її матір'ю. Найм неможливіший там, де йдеться про використання винятково природних властивостей людського тіла, що нерозривно пов'язані з її честю та гідністю, особистою недоторканністю. Можливо, порівняння договору про сурогатне материнство з відносинами оренди спровоковане побутуванням у словнику суспільства словосполучення «оренда людського тіла», яке вживають у тому числі стосовно відносин із сурогатного материнства. Однак правових підстав для цього немає.

Досліджуючи можливі спільні ознаки відносин із сурогатного материнства та підряду, доходимо висновку, що їх немає. Конститутивними ознаками договору підряду є такі: 1) виконання роботи відповідно до завдання замовника; 2) виникнення у підрядника зобов'язання виконати роботу і передати результат замовнику, а також кореспондуючого з ним зобов'язання замовника прийняти результат і оплатити його; 3) те, що предмет договору підряду, завжди має індивідуальний характер [14, с. 118]. Одним із критеріїв, на підставі якого оцінюється належність виконання зобов'язань за договором підряду, є якість виконаної роботи. Вимоги, що висувуються до якості роботи та її результату, можуть встановлюватися як договором, так і законом. Звісно, що дитину, народжену внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій, не можна розглядати як результат належного виконання договору, а якість не є характеристикою, притаманною суб'єкту права – людині. Крім того, навіть за належного виконання умов договору про сурогатне материнство дитина може не народитися, але незалежно від цього сурогатній матері має бути сплачена обіцяна винагорода або компенсація. Тож дитина не є предметом зобов'язання за договором про сурогатне материнство, на чому ми вже наголошували, визначаючи предмет цього договору, а матеріальний результат не є його істотною умовою. Водночас предметом договору підряду є і робота, і її результат. Виконання роботи за договором підряду передбачає активні дії підрядника, спрямовані на отримання результату, а сурогатна матір не вчиняє активних дій для того, щоб виносити дитину. Отже, відносини з підряду і відносини з сурогатного материнства мають різну правову природу.

На нашу думку, відносини із сурогатного материнства за суттю найбільш близькі до зобов'язань із надання послуг. Як ми вже зазначали, деякі дослідники вважають договір про сурогатне материнство різновидом договорів про надання послуг [5, с. 5; 9], а процес виношування дитини називають послугою, яку сурогатна матір надає замовникам. Щоб з'ясувати, чи існують підстави для віднесення договору про сурогатне материнство до різновиду договорів про надання послуг, необхідно проаналізувати предмети цих договорів. Предметом зобов'язань з надання послуг вважають дії, результат яких не має опрідметненого вираження і не може бути гарантований. У правовідносинах з надання послуг нематеріальні блага виступають як об'єкт, на який впливає виконавець у процесі діяльності з надання послуг. Отже, за договором про надання послуг послугодавець зобов'язаний вчинити послідовність дій, що своєю кінцевою метою мають

певний позитивний, з точки зору замовника послуги, результат (наприклад, лікування – дії медичного працівника, які впливають на такі нематеріальні блага, як життя і здоров'я). Ми з'ясували, що предметом договору сурогатного материнства є виношування дитини, яка біологічно походить на від сурогатної матері, до моменту її народження. Процес виношування дитини називають вагітністю. Вагітність – це фізіологічний стан жінки, який починається з моменту запліднення яйцеклітини та її імплантації, триває під час внутрішньоутробного розвитку плода та завершується народженням дитини [15]. Вагітність в усьому світі визнається природним станом жінки, який не потребує від неї здійснення активних дій. У відносинах із сурогатного материнства немає об'єкта, на який сурогатна матір може активно свідомо впливати. Під час вагітності сурогатна матір не вчиняє дій, спрямованих на розвиток плоду, окрім тих, які необхідні для підтримання її організму.

Особливістю будь-яких договірних зобов'язань, що визнані та класифіковані в Цивільному кодексі України, у тому числі з надання послуг, є обов'язок боржника виконати конкретні активні дії. Суттю зобов'язання є певна поведінка зобов'язаної особи, на перший план тут виступають позитивні дії, а негативна поведінка (утримання від вчинення будь-яких дій) може з'явитися лише як доповнення або наслідок виконуваної боржником активної функції. Очевидно, що предмет договору про сурогатне материнство не передбачає покладання на сурогатну матір обов'язку вчиняти будь-які позитивні дії, водночас на сурогатну матір покладається обов'язок утримуватися від певної поведінки (відмовитися від шкідливих звичок, уникати надмірних фізичних навантажень тощо). І ще однією особливістю зобов'язань з надання послуг є те, що дії послугодавця не мають наслідком створення нових матеріальних об'єктів, він лише впливає на вже існуючі майнові та немайнові блага. Водночас результатом виконання умов договору про сурогатне материнство може стати народження дитини – нового суб'єкта права. Дитину не можна вважати об'єктом, на який сурогатна матір чинить свідомий вплив, виконуючи договірні зобов'язання, але не можна також заперечувати того, що дитина є результатом цих зобов'язань. Це виключає можливість визнання договору про сурогатне материнство різновидом договорів з надання послуг.

Отже, сурогатна матір не лише чинить активних дій для виконання договірних зобов'язань з сурогатного материнства, а навіть бере на себе зобов'язання утримуватися від певних гарантованих їй конституцією прав, у результаті чого на світ може з'явитися новий суб'єкт права. Така поведінка зобов'язаного суб'єкта не характерна для жодного з відомих договірному праву зобов'язань, у тому числі з надання послуг. Тож договір про сурогатне материнство не містить елементів будь-яких інших договорів, визнаних цивільним законодавством. Маємо підстави твердити про існування договірних цивільно-правових відносин, що, хоч і визнані законодавцем, залишаються неврегульованими. В. В. Кулаков сумнівається в існуванні непоіменованих договорів, оскільки вважає, що такі договори належать до вже названих у законодавстві видів договорів. Наприклад, інвестиційний договір має ознаки договору підряду, дистрибуторський договір – комерційної концесії і т. д. [16, с. 65]. Науковець зазначає, що сутність так званих непоіменованих договорів виявляється при дослідженні їх предмета, з урахуванням якого їх можна віднести до вже

відомих договорів. Спираючись на результати власного дослідження, ми стверджуємо, що договір про сурогатне материнство за суттю є абсолютно новим видом зобов'язань, який не може бути віднесений до жодного з уже відомих видів договорів.

Отже, з'ясувавши правову природу і визначивши предмет договору про сурогатне материнство, можемо підвести підсумки. Відносини між сурогатною матір'ю та батьками-замовниками з моменту перенесення ембріонів у матку жінки і до моменту народження дитини є цивільно-правовими та регулюються договором. Після народження дитини договір про сурогатне материнство може бути використаний виключно для тлумачення намірів сторін, а відносини між сурогатною матір'ю та батьками-замовниками є сімейно-правовими. Тож предмет договору про сурогатне материнство – виношування дитини до моменту її народження лежить у площині цивільно-правових відносин з сурогатного материнства. Сам договір про сурогатне материнство є непоіменованим договором і потребує законодавчого регулювання. При цьому, оскільки договір про сурогатне материнство за суттю відрізняється від усіх відомих цивільному праву зобов'язань, таке регулювання має здійснюватися на підставі спеціального нормативно-правового акта.

1. Справа «Во проти Франції» // Медичне право. – 2008. – № 2. – С. 74–75 (*Sprava «Vo proty Franciyi» // Medychne pravo. – 2008. – № 2. – S. 74–75.*)

2. Справа «А, В і С проти Ірландії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/> (*Sprava A, B i C proty Irlandiyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://hudoc.echr.coe.int/.*)

3. Пестрикова А. А. Суррогатное материнство в России : монография / А. А. Пестрикова. – Самара : Изд-во Самарской гуманитар. акад., 2008. – 180 с. (*Pesticova A. A. Surogatnoye materinstvo v Rossii : monografiya / A. A. Pesticova. – Samara : Izd-vo Samarskoy gumanitar. akad., 2008. – 180 s.*)

4. Борисова Т. Е. Суррогатное материнство в Российской Федерации. Проблемы теории и практики : монография / Т. Е. Борисова. – М. : Проспект, 2014. – 143 с. (*Borisova T. E. Surogatnoye materinstvo v Rossiyskoy Federacii. Problemy teorii i praktiki : monografiya / T. E. Borisova. – M. : Prospekt, 2014. – 143 s.*)

5. Коренга Ю. Одностороння відмова від договору про сурогатне материнство [Електронний ресурс] / Ю. Коренга // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 2. – С. 168–171. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_2_38. (*Korenga U. Odnostoronnya vidmova vid dogovoru surogatnogo materinstva [Elektronnyy resurs] / U. Korenga // Istoryko-pravovyy chasopys. – 2013. – № 2. – S. 168–171. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_2_38.*)

6. Майданик Р. А. Договір про сурогатне материнство за українським правом: питання теорії та практики / Р. А. Майданик // Право України. – 2012. – № 9. – С. 215–225 (*Maydanyk R. A. Dohovir pro surogatne materinstvo / R. A. Maydanyk // Pravo Ukrainu. – 2012. – № 9. – S. 215–225.*)

7. Чашкова С. Ю. Система договорных обязательств в российском семейном праве : дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2004. – 197 с. (*Chashkova S. U. Systema dogovornykh obyazatelstv v rossiyskom semeynom prave : diss. ... kand. urid. nauk. – M., 2004. – 197 s.*)

8. Вершинина Е. В. Суррогатное материнство в России и зарубежных странах: сравнительно-правовой анализ / Е. В. Вершинина, Е. В. Кабатова, М. О. Яшметова // Семейное и жилищное право. – 2011. – № 1 (*Vershinina E.V. Surogatnoye materinstvo v Rossii i zarubegnyh stranah: sravitelno-pravovoy analiz / E. V. Vershinina, E. V. Kabatova, M. O. Yashmetova // Semeynoe i zhilishchnoe pravo. – 2011. – № 1.*)

9. Сухарева Е. Р. Суррогатное материнство: свобода усмотрения и соотношение отраслевых методов правового регулирования / Е. Р. Сухарева // Вестник Воронежского института МВД России [Текст]. – 2013. – № 2. – С. 50–56 (*Suhareva E. R. Surrogatnoe materinstvo: svoboda usmotreniya i sootnoshenie otraslevykh metodov pravovogo regulirovaniya / E. R. Suhareva // Vestnik Voronezskogo instituta MVD Rossiyi. – 2013. – № 2. – S. 50–56*).

10. Митрякова Е. С. Правовое регулирование суррогатного материнства в России: автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03. – М., 2006 (*Mitryakova E. S. Pravovoe regulirovanie surrogatnogo materinstva v Rossii: avtoref. dis. ... kand. urid. nauk: 12.00.03. – M., 2006*).

11. Shannon Forsyth v Anya Bowens [Digital source]. – Access regime: <http://www.wpsc.us/opinions/Forsyth%20v%20Bowen.pdf>

12. Ойгензихт В. А. Нетипичные договорные отношения в гражданском праве : учебное пособие / В. А. Ойгензихт; Таджикский госуд. ун-т. – Душанбе, 1984. – 128 с. (*Oygenziht V. A. Netipichnye dogovornye otnosheniya v graddanskom prave: uchebnoe posobie / V. A. Oygenziht. – Dushanbe, 1984*).

13. Журавлева С. П. Правовое регулирование договора о суррогатном материнстве в Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. – М., 2011. – 27 с. (*Guravleva S. P. Pravovoe regulirovanie dogovora o surrogatnom materinstve v Rossiyskoy Federacii: avtoref. dis. ... kand. urid. nauk: 12.00.03. – M., 2011. – 27 s.*).

14. Брагинский М. И. Договорное право. Кн. 3: договоры о выполнении работ и оказании услуг. – 2-е изд. доп., испр. / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: Статут, 2002 (*Braginskiy M. I. Dogovornoe pravo. Kn. 3: dogovory o vypolnenii rabot i okazanii uslug / M. I. Braginskiy, V. V. Vitryanskiy. – M.: Statut, 2002*).

15. Медико-правовый тлумачний словник / за ред. І. Я. Сенютю. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010. – 540 с. (*Mediko-pravovoy tлумachniy slovnuk / za red. I. Y. Senyutu. – Lviv: Vud-vo LOBF «Meducuna i pravo», 2010. – 540 s.*).

16. Кулаков В. В. Обязательство и осложнения его структуры в гражданском праве России [Текст] : монография / В. В. Кулаков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2010, 239 с. (*Kulakov V. V. Obyazatelstvo i oslozheniya yego strukturu v graddanskom prave Rossiyi [Tekst]: monografiya / V. V. Kulakov. – M.: Wolters Kluwer, 2010. – 239 s.*).

Заварза Т. В.

Правовая природа и предмет договора о суррогатном материнстве

Освещены предмет и природа договора о суррогатном материнстве, место данного договора в системе гражданско-правовых договоров. Установлено, что отношения между суррогатной матерью и родителями-заказчиками с момента переноса эмбрионов в матку женщины и до момента рождения ребенка являются гражданско-правовыми и регулируются договором. После рождения ребенка договор о суррогатном материнстве может быть использован исключительно для толкования намерений сторон, а отношения между суррогатной матерью и родителями-заказчиками приобретают иную правовую суть. Проанализирована научная дискуссия, развернувшаяся по поводу правовой природы договора о суррогатном материнстве: это договор о предоставлении услуг, договор подряда, договор аренды или какой-то другой договор. Доказано, что договор о суррогатном материнстве является непоименованным договором и по своей сути отличается от других известных гражданскому праву обязательств, поэтому его правовое регулирование должно осуществляться на основании специального нормативно-правового акта.

Ключевые слова: суррогатное материнство, договор, предмет договора, природа договора о суррогатном материнстве.

Zavarza T. V.

Legal Nature and the Subject Matter of the Surrogacy Contract

Article is devoted to the subject matter and nature of the surrogacy contract. This article explores the question of the nature of the contractual relationship of biological parents with surrogate mother, as well as a place of surrogacy contract in system of civil law contracts. It was found out that the relationship between the surrogate mother and parents-customers after the transfer of embryos into the uterus of the woman and the time of birth is regulated by the contract. After giving birth, surrogacy contract can be used only for the interpretation of the intentions of the parties, and the relationship between the surrogate mother and parents-customers have different nature – legal nature. A scientific discussion of scholars concerning the legal nature of the surrogacy contract was analyzed, in particular that this contract is a contract of service, lease contract or any other contract. It was proved that the surrogacy contract is an unnamed contract and by its nature it differs from other civil law obligations, therefore this contract shall be regulated by a special legal act.

Key words: surrogate motherhood, contract, subject matter of the contract, legal nature of the surrogacy contract.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2016

Прийнята до друку 30.11.2016